

BUIZERD EN RUIGPOOTBUIZERD: EEN DETERMINATIEPROBLEEM?

Guus Peterse

Het gebeurt iedere herfst, en daarna vaak de hele winter lang: de ruigpootbuizerden arriveren weer en met de ruigpootbuizerden de vele meldingen van ruigpootbuizerden. Lichte buizerden, buizerden met wat wit aan de staartbasis, buizerden met forse polsvlekken, buizerden met lichte kop, allemaal gaan ze de boeken in als ruigpootbuizerd. En lang niet allemaal terecht. Het is blijkbaar een heel probleem, het onderscheid tussen buizerd en ruigpootbuizerd.

En toch, als je echt een ruigpootbuizerd ziet, dan is het onmiddellijk duidelijk. Dan is het eigenlijk helemaal geen probleem. Een echte ruigpootbuizerd verraad onmiddellijk zijn identiteit. Het aloude gezegde "bij twijfel is het er geen", bij ruigpootbuizerd gaat dat bijna altijd op. Dus nee, eigenlijk is er helemaal geen determinatieprobleem.

Maar als toch telkens weer vele buizerden ten onrechte als ruigpootbuizerd worden gedetermineerd, dan heb je natuurlijk toch een determinatieprobleem. En het kan ook niet ontkend worden dat sommige buizerden wel erg hun best doen om ons op een dwaalspoor te brengen. Buizerden met toch wel erg veel wit op de staart en met mooie polsvlekken bovendien. Buizerden met een hele donkere buik en daar bovenop een heel lichte kop. Ja, soms raken zelfs de meest ervaren waarnemers in de war.

Het alles beslissende kenmerk voor ruigpootbuizerd is natuurlijk de pootbevedering. Ruigpootbuizerd heet niet voor niets ruigpootbuizerd: de poten zijn bevederd. Maar hierbij moeten wel twee kanttekeningen worden geplaatst.

Ten eerste: het is met name het loopbeen, het onderste deel van de poten, dat bij ruigpootbuizerd (kort) bevederd is en bij buizerden kaal en geel. Vaak wordt ruigpootbuizerd gedetermineerd op basis van de ruige, over het bovenbeen vallende broekveren, maar die heeft onze buizerd natuurlijk ook en dat vormt dus geen onderscheidend kenmerk. Maar het onderbeen, het loopbeen, is bij onze buizerd kaal, en geel van kleur. Dit in tegenstelling tot ruigpootbuizerd.

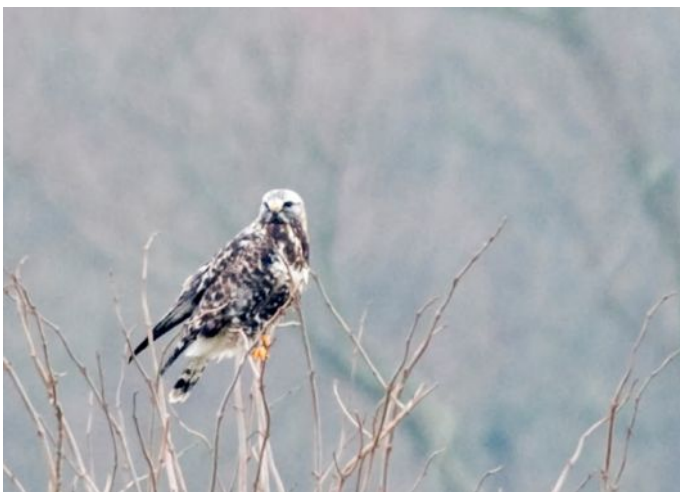
Ten tweede: in het veld heb je niet vaak iets aan dit kenmerk. Hoewel het gele loopbeen van buizerd nog wel regelmatig opvalt en aan alle twijfel een einde maakt, geldt dat niet voor het omgekeerde. Bij hoeveel ruigpootbuizerden in het veld krijg je het loopbeen zo goed te zien dat je zeker weet dat het bevederd is? We zullen dus andere kenmerken moeten gebruiken.

Drie kenmerken

Drie kenmerken zijn in de eerste plaats van belang. Een ruigpootbuizerd heeft altijd:

- een overwegend ongetekende witte staart (dus niet stuit!) met een donkere eindband, zonder de fijne bandering die buizerd heeft.
- altijd overwegend lichte ondervleugels met opvallende donkere polsvlekken.
- heeft bijna altijd een donkere, bijna zwartbruine buik of anders (mannetjes) meestal donkerbruine, zwaar gestreepte flanken.

Deze kenmerken variëren wat tussen mannetje, vrouwtje en jonge vogels, maar zijn alle drie in meerdere of mindere mate aanwezig. Dus een buizerd zonder overwegend ongetekende witte staart, maar met een fijne bandering over de staart, is nooit een ruigpootbuizerd. Een buizerd zonder opvallende donkere polsvlekken, is nooit een ruigpootbuizerd. En een buizerd zonder opvallend donkerbruine buik kan hooguit nog een mannetje ruigpootbuizerd zijn. Daar zien we dus een complicatie. Maar gelukkig: mannetje ruigpootbuizerd heeft van de ruwweg drie hoofdtypes (mannetje, vrouwtje, onvolwassen) de meest uitgesproken en onmiskenbare staarttekening: wit met een smalle, scherp begrensde donkere eindband met daarvoor nog enkele subterminale bandjes ("3 – 4" zegt de ANWB-

Ruigpootbuizerden - Hans van Zummeren

Buizerden - Hans van Zummeren

vogelgids van Svensson, Mullarney en Zetterström, al enkele jaren het onbetwiste standaardwerk onder de vogelgidsen). Vrouwtje heeft hooguit één of twee van zulke subterminale bandjes en jonge vogels hebben ze helemaal niet en hebben een veel vager begrensde eindband die aan de onderzijde soms maar nauwelijks opvalt. Maar die hebben dus wel allebei altijd die opvallende donkere buik die zo afsteekt tegen de lichte borst en ondervleugels. En die donkere polsvlekken hebben ze alle drie. Dat alles verschaft ze een onmiskenbaar vliegbeeld.

Met die drie kenmerken is het eenvoudig om, als je enig zicht op het verenkleed hebt, ruigpootbuizerden te herkennen. Ondersteunende kenmerken zijn dan eigenlijk overbodig, maar toch:

Ondersteunende kenmerken

Hier wordt het allemaal een beetje subjectief. Ervaren vogelaars hebben vaak een beetje hun eigen beeld waaraan ze onmiddellijk, nog voordat ze de voornoemde drie kenmerken hebben vastgesteld, een ruigpootbuizerd herkennen. Een ruigpootbuizerd oogt gewoon anders. De tekening is naar mijn ervaring iets grover en contrastrijker, al is dat een gevaarlijke stelling bij een zo variabele soort als buizerd. Feit is dat ruigpootbuizerd lang niet zo variabel is als buizerd, afgezien van de verschillen tussen de drie hoofdtypes. Kop en borst zijn meestal licht, maar ook hier is de volwassen man de uitzondering. Met name jonge vogels hebben een opvallend licht veld op de bovenzleugels aan de basis van de handpennen. En een ruigpootbuizerd zit net wat ruimer in zijn vel dan een buizerd. De naar verhouding iets langere vleugels geven een net wat forsere indruk.

Opvallend vind ik ook de vliegwijze. Waar een gewone buizerd altijd wat krampachtig vliegt, met naar verhouding wat snellere vleugelslagen afgewisseld met glijpauzes, heeft ruigpootbuizerd een kalme, bijna statige vlucht. In combinatie met de wat langere vleugels kan dat een bijna arendachtige indruk geven. (Waar-schijnlijk overbodig maar arend is zo nodig altijd uit te sluiten op basis van onder meer het aantal handpennen. Ruigpootbuizerd heeft er slechts vijf, arenden hebben er altijd meer.) Vaak kun je op die manier een ruigpootbuizerd al van verre oppikken, al zul je altijd eerst de beslissende kleedkenmerken moeten vaststellen voor je met zekerheid van een ruigpootbuizerd kunt spreken.

De winter is intussen voorbij. De laatste ruigpootbuizerden zijn al bijna weer het land uit. Maar komende herfst moet het lukken om foutloos de ruigpootbuizerden eruit te pikken en de gewone buizerden ongemoeid te laten. Hoeveel kans je daartoe krijgt is overigens de vraag. Afgelopen herfst was de doortrek massaal en spectaculair en de voorbije winter zijn er nog aardig wat vogels blijven hangen. Maar in andere jaren is de soort in Nederland behoorlijk zeldzaam. Het is afwachten wat de komende herfst gaat brengen.

Gebruikte informatiebronnen

Svenson, Lars, Killian Mullarney, Dan Zetterström. ANWB-vogelgids van Europa. ANWB, Den Haag, 1998.

Verskil buizerd en ruigpootbuizerd, op forum Waarneming.nl, door Robert van der Meer.